

George ENACHE

**REPRESIUNEA RELIGIOASĂ ÎN
ROMÂNIA COMUNISTĂ.
STUDIU DE CAZ: „RUGUL APRINS”**

The Religious Repression in Communist Romania. A Case Study:
“The Burning Bush”

The article is the outcome of the research conducted in the Archives of the National Council for the Study of the Securitate Archives. The author focused his analysis on a famous religious Eastern Orthodox group in the history of the Romanian Gulag: “Rugul Aprins” (the Burning Bush). Thus and other tragical judicial sagas prove that the Romanian orthodox Church suffered the persecutions of the Romanian Communist Stat in the same ways as the other religious cults and denominations, in the post World War II Romania

Faptul că Biserica Ortodoxă Română a fost în perioada comunistă victima represiunii religioase era, la începutul anilor 90 un fapt de domeniul evidenței. Unul dintre motivele reîntoarcerii masive a oamenilor la credință a fost tocmai ideea că BOR a jucat un rol eminent în acțiunea de rezistență față de materialismul ateist, un loc de refugiu pentru cei care respingeau dictatura comunistă și că a avut de suferit în urma acestei atitudini. În ultimul timp însă se aud tot mai distinct voci care contestă această idee, BOR fiind după unii, o beneficiară a regimului comunist¹. Statul totalitar ar fi protejat BOR și a privilegiat-o în raport cu celelalte culte. În schimb BOR a sprijinit necondiționat toate acțiunile PCR. Faptul că bisericile au rămas deschise se datorează nu cine știe cărui eroism al preoților ci, din contra, unui conformism obedient. Măsura a fost de fapt o cinică diversiune a partidului și a Securității, care, în mod deliberat, pentru a oferi o supapă nemulțumirii oamenilor, au creat un edificiu fantomatic, înșelător, unde cei care sperau să

¹ Dennis Deletant, *Ceaușescu și Securitatea. Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989*, tr. de Georgeta Ciocâltea, București, 1998, p.201-224; Olivier Gillet, *Religie și naționalism. Ideologia Bisericii Ortodoxe Române sub regimul comunist*, tr. de Mariana Petrișor, București, 2001, *passim* ; presa greco-catolică sau protestantă și vezi în acest sens site-urile www.bru.ro și www.crestin.ro, articolele din *Dilema* și 22.

găsească alinare erau amarnic păcăliți. De aici până la a spune că preoții erau securiști în sutană care trădau jurământul spovedaniei nu e decât un pas².

Este evident că, în asemenea condiții problema represiunii în cazul BOR devine superfluă. Cum poate fi persecutată o biserică care a fost de fapt beneficiara sistemului? Ideea de represiune este legată de obicei de ideea de rezistență, ori faptul că BOR nu a opus rezistență, după cum mulți cred, dă o notă destul de derizorie măsurilor punitive luate de statul comunist. Și dacă se aduc drept argument miile de preoți ortodocși arestați se ridică problema dacă aceștia au fost persecutați în calitatea lor de slujitori ai altarului, pentru convingerile religioase, sau pentru alte motive extrabisericesti (participarea la rezistența anticomunistă din munți, la lupta împotriva colectivizării etc.), miezul doctrinei și instituția ca atare nefiind afectate, așa cum s-a întâmplat în cazul altor culte³. Până la urmă, a fost BOR, cu toate compromisurile făcute, o amenințare pentru regimul comunist din punct de vedere al doctrinei sale religioase și ca instanță de intermediere?

Trebuie spus că problema cu care se confruntă BOR în ceea ce privește reevaluarea activității ei în perioada comunistă nu este singulară. De același destin au avut parte și alte instituții considerate până în 1989 „dizidente”, cum ar fi cenaclul „Flacăra”, condus de poetul Adrian Păunescu și de „Școala de la Păltiniș” a filosofului Constantin Noica. În anii '80 ele erau considerate locuri unde se putea evada din sufocantul sistem ceaușist. După 1990 a explodat bomba: diversiuni securiste. Ele nu au fost decât niște „surogate” controlate de partid și de stat, menite să dea iluzia unei oarecare libertăți. Din categoria unor asemenea „surogate” ar face parte și BOR⁴. Însă

² O credință pe care Mircea Dinescu o exprima astfel:

“ Ferește-mă Doamne de cei ce-mi vor binele
de băieții simpatici
dispuși oricând la o turnătorie voioasă
de preotul cu magnetofon sub sutană (subl.meă)
de plapuma sub care nu poți intra fără să dai bună seara
de dictatorii încurcați în strunele harfei
de cei supărați pe propriile lor popoare
acum când se apropie iarna
și n-avem nici ziduri înalte
nici găște pe Capitoliu
doar mari provizii de îngăduință și spaime. », (*Indulgență de iarnă*).

³ Pentru mulți ideea de persecuție religioasă se identifică cu cazul greco-catolic, deoarece acest cult a fost desființat cu totul.

⁴ Dennis Deletant, *op.cit.*, p.193-196; despre Noica vezi și Alexandra Laignel - Lavastine *Filozofie și naționalism : Paradoxul Noica*, trad.de Emanoil Marcu, București, 1998, 391 p. și Katherine Verdery, *National Ideology under Socialism. Identity and Cultural politics in Ceaușescu's Romania*, The University of California Press, 1991, 406 p. Despre condiția

asemenea afirmații în cazurile menționate au fost primite cu prudență, pentru că este greu să limitezi „fenomenul Noica” la o simplă manipulare securistă sau să consideri „Cel mai iubit dintre pământeni” al lui Marin Preda o creație ideologică⁵. Cu atât mai mult trebuie să manifestăm prudență în cazul unei biserici ce are în spate o tradiție și o istorie multisekulare.

Încercând să cuprindă într-un cuvânt caracterul societății românești din perioada comunistă Dennis Deletant n-a găsit altul decât „ambiguu”⁶. Autorul a folosit acest termen pentru a ilustra caracterul deconcertant al modului în care, în același individ, se amestecau rezistența și compromisul față de regimul comunist. Același cuvânt îl folosește Deletant și pentru a desemna natura relațiilor stabilite între BOR și statul comunist⁷. Noi credem că, cel puțin în cazul BOR, ar fi mai potrivită utilizarea termenului de „complex”, cu conotații sistemice mai pronunțate. Oricum, orice interpretare simplistă este dintru început caducă. Este adevărat, BOR a colaborat, a făcut compromisuri, a rezistat, a fost persecutată, însă în acest moment al cercetării granițele dintre aceste noțiuni sunt departe de a fi trasate. Acest lucru se poate face numai pe baza unei cercetări intense a arhivelor și prin lectura hermeneutică atentă a documentelor. Credem că în demersul întreprins un rol important trebuie să-l joace lucrările cu caracter contestatar, deoarece ele pot fi un stimulent major pentru a studia și mai bine problemele ridicate de istoria BOR de după 1945, pentru că ne obligă să demonstrăm ceea ce înainte era evident: a existat persecuție religioasă în cazul BOR⁸.

Oficial, în România comunistă nu au existat persecuții religioase dintr-un motiv foarte simplu: statul comunist respecta, în concepția sa, libertatea de conștiință și cea religioasă. Nu era ceva original ci în acest sens

intelectualului în România comunistă vezi Mircea Martin, *Cultura română între comunism și naționalism*, în 22, anul XIII(654), nr. 38(17 sept.-23 sept.2002) cu o analiză particulară asupra cazului lui Adrian Păunescu.

⁵ O critică a ideii de rezistență prin cultură la Dan C. Mihăilescu, *Exporting Romania*, în *Litere, arte, idei*, supliment de cultură a ziarului *Cotidianul*, serie nouă, nr.2(276), an VI, 26 noiembrie 2001, p.1. «Pe de altă parte, epoca Ceaușescu a cultivat sistematic acea perversiune ideologică a jocului supapelor (pescuitul la copcă) prin care **claustrul** politic era, paradoxal, direct proporțional cu **deschiderile** reprezentate de traduceri [...] Nu se găseau chibrituri și hârtie igienică, nu aveam unt, carne, pește și bere, zahărul era raționalizat, aveam apă caldă o oră pe zi, etc., etc., [...] iar noi fierbeam de mândrie că dispunem de traducerea tuturor dialogurilor platonice, de Filocalia și câte altele.». Despre cazul Preda polemica a fost reluată în forță în luna august 2002, cu ocazia împlinirii a 80 de ani de la naștere.

⁶ Dennis Deletant, *op.cit.*, p.20-21.

⁷ *Ibidem*, p.208.

⁸ Credem că receptarea cărții lui Olivier Gillet a fost nefericită, ea punând probleme foarte interesante cărora trebuie să li se găsească un răspuns solid și nu să se recurgă la respingerea automată a cărții.

se urmau cuvintele lui Lenin: „Noi (marxiștii) suntem absolut contra celei mai mici injurii aduse convingerilor religioase”⁹. Gh. Gheorghiu - Dej întârea aceste afirmații în noiembrie 1946 când spunea: „Atitudinea față de Biserică pornește de la realitatea că ea reprezintă în viața poporului o forță spirituală care trebuie ajutată să-și împlinească rosturile-i înalte [...] Aș spune un neadevăr afirmând că Partidul Comunist a renunțat la concepția lui materialistă asupra vieții. Aceasta nu ne împiedică însă de a ne inspira din realitățile concrete, de a ține seama de ele și în domeniul vieții morale”¹⁰. Gândurile liderilor au fost dezvoltate într-o lucrare intitulată „Culte religioase în Republica Populară Română”, veritabilă Biblie a definirii relațiilor stat - biserică în cadrul regimului comunist.

Lucrarea citată aduce lămuriri asupra unei probleme foarte spinoase: cum se poate armoniza ideea de libertate religioasă cu celebra spusă a lui Marx că religia este opiumul popoarelor? Găselnița este genială, făcându-se distincția între o religie a poporului simplu și una a claselor conducătoare, exploataoare: „Pentru popor religia nu a fost niciodată instrument de speculă sau oprimare. Pentru popor, religia a fost întotdeauna mijloc de pace, mijloc de împăcare a omului cu viața și cu semenii săi. Religia ca un instrument de diversiuni și vrajbă între oameni, a fost o invenție a claselor exploataoare. Popoarele, în genere, sunt tolerante și respectuoase între ele”¹¹.

Regimul burghezo-moșieresc din România nu a făcut excepție. El s-a folosit de culte în interese politice egoiste, menținând o stare de lucruri anormală. Regimul comunist, un regim democratic autentic, a înțeles să redea adevăratul scop religiei, cel înțeles de popor. Prin urmare măsurile legislative și administrative luate pe tărâm religios în perioada 1944-1948 aveau drept scop acordarea unei libertăți și egalități reale pentru toate cultele din România¹². Cei care s-au opus unor asemenea măsuri erau oameni învechiți,

⁹ Apud. *Culte religioase în Republica Populară Română (Culte religioase...)*, Ed. Ministerului Cultelor, București, 1949, p. 49. Despre ce s-a petrecut în Rusia pot fi consultate cu folos lucrările: Jean Meyendorff, *Biserica Ortodoxă ieri și azi*, traducere de Cătălin Lazurca, București, 1996, p. 105. Radu Preda, *Biserica în stat. O invitație la dezbateri*, 1999, p. 78. Vezi și cuprinzătorul studiu al lui Teodor M. Popescu, *Anticreștinismul comunist*, în *Biserica Ortodoxă Română* (de acum înainte *B.O.R.*) anul LX, nr. 1-3, ianuarie-martie 1942, p.15-86.

¹⁰ *Ibidem*, p. 49-50.

¹¹ *Ibidem*, p. 50. Ideea de legătură a bisericii cu poporul și curățirea instituției ecleziastice de “balastul” trecutului este dezvoltată de Petru Groza în capitolul *Biserica nu trebuie să fie statică*, în *Culte religioase...*, p. 54-67.

¹² *Ibidem*, p.7-42. Vezi și Stanciu Stoian, *Discurs cu ocazia deschiderii cursurilor Institutului Teologic Universitar din București*, în *B.O.R.*, anul LXVII, nr. 1-2, ianuarie - februarie 1949, p. 31. unde vorbește de statul de democrație populară „de o mie de ori mai democrat decât democrația burgheză”.

legați de fostele clase exploatatoare burgheze, care au beneficiat de pe urma acestor legături. Este cazul ierarhiei catolice care a protestat în cazul desființării concordatului și a Bisericii Greco - Catolice. Concordatul a fost denunțat pentru a fi realizată o reală egalitate între culte iar în cazul Bisericii Greco - Catolice reunificarea s-a realizat pur și simplu prin libera voință a credincioșilor, care abia acum au putut să-și exprime dorințele până atunci reprimată¹³. Alte măsuri, cum ar fi legea învățământului, privesc de unii ca ostile cultelor, erau justificate ca fiind măsuri normale pentru un stat laic, care se angaja totuși să sprijine material cultele religioase pentru împlinirea adevăratei lor meniri¹⁴.

Pentru a face religia mai eficientă propagandistic, regimul burghezo-moșieresc a promovat dimensiunea mistic-obscurantistă a acesteia, cazul citat fiind al lui Petrache Lupu¹⁵. Aceste măsuri erau luate pentru a deturna atenția

¹³ *Culte religioase...*, p.22-31. Stanciu Stoian spune cu altă ocazie: „Am mai spus și altă dată și este just să o spunem încă: regimul nostru nu poate să aibă în mod deosebit ceva împotriva cultului catolic. Nu acest lucru este ceea ce ne-a preocupat atunci când s-a abolit Concordatul cu Vaticanul. Dar Concordatul aducea pentru un cult a cărui organizare era în afară de statul român, privilegiile care diminuau suveranitatea Statului, iar în ceea ce privește Biserica Ortodoxă Română, cu toate că în celelalte legiuiri se spunea că este biserica dominantă, - îi aduceau o știrbire categorică, punând-o pe picior de inferioritate, deși reprezenta mult mai mult prin numărul credincioșilor și situația ei”, în *Discurs cu ocazia deschiderii cursurilor Institutului Teologic București*, în *B.O.R.*, anul LXVII, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1949, p. 23.

¹⁴ *Culte religioase...*, p. 37-39. „Proletariatul ... își bazează regimul pe studiul științific al realităților. Proletariatul nu-l oprește pe intelectual să gândească realist și să se ocupe de organizarea rațională a societății, ci îi pune la dispoziție și metoda cea mai eficace pentru studiul realist științific al realităților: metoda dialectică. Statul socialist își are deci și el învățământul său: învățământul realist socialist”, menit să contribuie la dezvoltarea industrială a României. Credincioșii nu au de ce să fie supărați, deoarece prin învățământul general, gratuit toți „fiii poporului muncitor” pot lua cunoștință de binefacerile științei. „Fiecare instituție din stat, continuă ministrul cultelor, își are rolul său și nu este bine ca aceste roluri să se încalce. Școala are rolul de a împărtăși cunoștințele asupra stadiului actual al forțelor de producție pentru a introduce pe tineri în modul de producție a timpului, ferindu-l de greutatea de a o lua de la capăt. Biserica este locul unde credincioșii își exercită credința religioasă” în Stanciu Stoian, *Discurs ținut cu ocazia deschiderii cursurilor Institutului Teologic București*, în *B.O.R.*, LXVI, nr. 1-2, ianuarie - februarie 1949, p. 31.

¹⁵ *Culte religioase...*, p. 15 : „Ceea ce este încă de remarcat în perioada aceasta de ascensiune a spiritului intolerant, de la 1923 până în 1944, este, cum era și de așteptat, și de o recrudescență a misticismului și bigotismului obscurantist, manifestate prin credințe în tot felul de semne și arătări de care merge vorba că s-ar fi învrednicit unii indivizi atinși de duhul Providenței [...] În loc ca în astfel de manifestări să se vadă, cum ar fi fost firesc, o problemă de patologie socială - semn al dezorientării și disperării claselor oprimate - burghezia și scriitorii crescuți și plătiți pe măsura intereselor ei, au filosofat și au făcut teologie obscurantistă, pentru uzul altora. Prin aceasta, desigur, s-a urmărit consolidarea ideologică a pozițiilor reacționare, antrenându-se spre misticism și fideism ieftin și

oamenilor de la marile probleme ale societății. Era prin urmare datoria statului democrat-popular și a bisericilor să facă o educație intensă pentru a înlătura o asemenea stare de fapt iar cei care ar promova din diverse interese egoiste asemenea atitudini ar fi urmat să fie pedepsiți.

Deși s-a retrasat un cadru nou democratic pentru cultele din România, pericolul în chestiunea religioasă nu era înlăturat. Cel mai rău lucru era utilizarea religiei ca o mască pentru a promova diverse obiective politice, antidemocratice, de către elemente dușmănoase ale vechiului regim: „Este foarte probabil, spune Ministrul Cultelor Stanciu Stoian, ca și la noi, acum în sânul unora dintre culte să-și caute refugiul mulți dintre acei pe care regimul de democrație populară l-a scos din pozițiile politice, economice și culturale pe care l-au ocupat. Izgoniți din infrastructură, ei își vor căuta un refugiu și salvarea în această formă de suprastructură - și aceasta pentru că aici și-ar afla liniștea sufletească, ci și pentru motive mai prozaice, lucrative. La acest lucru trebuie să fie atente cultele însăși, fiind în interesul lor să nu devină cuib de tendințe subversive. Tendințele reacționare ale unor astfel de elemente nu vor întârzia să se manifeste în mijlocul lor”¹⁶. Un exemplu în acest sens este mișcarea Martorii lui Iehova, loc unde și-ar fi găsit refugiul un număr foarte mare de legionari. Atrăgând atenția conducătorilor bisericești să fie vigilenți la manifestările dușmănoase din cadrul cultelor respective, Stanciu Stoian ține să amintească art. 33 din Legea Cultelor care prevedea: „Contravenirea la legile care privesc ordinea democratică a RPR poate atrage, în total sau în parte, retragerea subvențiilor acordate de stat. Deservenții cultelor, care au atitudini antidemocratice, vor putea fi scoși din buget”¹⁷. Articolul, având conotații amenințătoare, necesita explicații cuprinzătoare: „În marea majoritate a țărilor moderne din lume Biserica este despărțită de stat. În RPR, cultele cu un număr mai mare de credincioși figurează în bugetul statului. Este o atenție pe care statul înțelege să o aibă față de obștea credincioșilor acestor culte, care sunt și contribuabili, dar ar fi nedrept și ar însemna o jignire adusă însăși acestor contribuabili, dacă cei care manifestă atitudini împotriva poporului și a statului său de democrație populară, ar fi susținuți în această acțiune de către stat”¹⁸. Prin urmare, statul înțelegea să ia anumite măsuri în cadrul legislației sale pentru a preveni pe viitor anumite

alambicat, o intelectualitate tot așa de dezorientată [...] O cultură și o gândire în descompunere, cum sunt gândirea și cultura burgheză, nu s-au sfiit să grămădească în jurul bisericilor gunoiul misticismului celui mai obscurantist, pentru a putea cultiva pe el tot soiul de ciuperci otrăvitoare de suflet. Între acestea, cele mai cu grijă cultivate au fost două: cuzismul și legionarismul”.

¹⁶ *Ibidem*, p. 47.

¹⁷ *Ibidem*, p. 35.

¹⁸ *Ibidem*.

manifestații ostile deghizate sub haina religiei. După cum se poate observa, măsura luată se adresa atât persoanelor individuale cât și unor culte întregi, în condițiile în care acestea erau infiltrate și înghițite de către dușmani regimului democrat-popular, care deturnau prin diferite mijloace scopul respectivului cult, acela de a sluji interesele poporului. Dar nici acest lucru nu era văzut ca represiune religioasă.

Dacă până aici erau chestiuni strâns legate de atitudini politice ostile, ce puteau fi justificate mai ușor, mult mai dificil este când vine vorba de dogme. Este dogma unui cult un pericol potențial pentru stat? Răspunsul lui Stanciu Stoian este afirmativ. Fiecare dogmă poartă în miezul ei germeii unei atitudini necorespunzătoare față de popor și de stat fapt care trebuie privit cu atenție de către conducătorii bisericilor și justifică o supraveghere constantă din partea organelor în drept ale statului. În continuare se arată ce este deficitar la catolici, protestanți, mahomedani¹⁹. „Campioni” în acest domeniu sunt tot „Martorii lui Iehova” care astfel devin cei mai periculoși sectanți din România, prin faptul că au o doctrină periculoasă și sunt mulți legionari în cadrul sectei²⁰. Evident că în aceste condiții statul are toate motivele să intervină.

Acestea sunt cauzele pentru care statul comunist în mod oficial se putea amesteca în viața diferitelor culte. Teoretic, atât timp cât cultul respectiv își respecta obligațiile și nu existau persoane care să desfășoare activitate ostilă, statul nu avea nimic de-a face cu el. Ori lucrurile nu stau așa. Statul comunist a împiedicat prin diferite mijloace și acele manifestări care conform standardelor regimului erau corecte și dezirabile, dar niciodată nu a făcut în mod deschis acest lucru ci a căutat să încadreze măsurile luate în grila pe care am prezentat-o mai sus. Se poate construi și o schemă ideală a unei situații care ar conveni regimului și s-ar încadra perfect în legislația epocii: un cult este infiltrat masiv de elemente dușmănoase (legionari, spioni, etc.) care pun mâna pe pârghiile de conducere și trec la o acțiune dușmănoasă la adresa regimului democrat popular, deturnând și învățătura respectivei

¹⁹ *Ibidem*, p. 44 :”În ce privește cultul catolic, el are, trebuie să recunoaștem, o situație deosebită. Aceasta se datorește atât modului lui de organizare, cât și mai ales atitudinii pe care conducerea supremă, conducerea de dincolo de graniță, în primul rând, a acestui cult a adoptat-o față de problemele sociale contemporane”. „La neoprotetantism, în marea majoritate a cazurilor, găsim această concepție pesimistă, după care omul nu-și poate afla un rost demn în această lume, cu temeierile ei economice și sociale [...] Ei critică, pe bună dreptate, societatea burgheză contemporană, dar sunt de regulă sceptici în ceea ce privește schimbarea ei structurală”.

²⁰ *Ibidem*, p. 48: „Deși își zic creștini, Martorii lui Dumnezeu Iehova sunt, după cum vedem, împotriva învățaturii creștine îndeobște cunoscută, după care toate stăpânirile câte sunt, de la Dumnezeu sunt.”

biserici de la rosturile ei adevărate. Atunci, în mod legitim, organele Ministerului de Interne vor aresta pe cei vinovați iar asupra cultului se vor lua anumite măsuri „administrative” în scop de „purificare” a acestuia. Trebuie spus că nu există, când e vorba de indivizi, nici o acuzație în afara celei de conspirație, într-un fel sau altul, la adresa regimului democrat popular. Ori, toată această situație complică considerabil pe istoric în înțelegerea a ceea ce s-a întâmplat în mod real. Se poate ca unii să fi fost într-adevăr spioni iar măsurile să fi fost justificate, în alte cazuri acuzațiile să fi doar invenții și respectivii să nu fi făcut nimic sau ceva ce nu se încadra în codul penal. Atunci se ridică întrebarea: de ce au fost arestați acei oameni, ce urmărirea securitatea prin acest lucru.

În cele ce urmează vom analiza ideea de persecuție religioasă pornind de la un caz celebru: „lotul Alexandru Teodorescu și alții” , mai bine cunoscut sub denumirea de „Rugul Aprins”. Deoarece acest dosar a făcut parte dintr-o serie de cazuri care au condus la adoptarea decretului 410 din 1959, dorim de asemenea să vedem dacă acest dosar poate lumina motivația adoptării acestui decret.

În cartea citată BOR nu era trecută la capitolul „carențe de doctrină” ci, dimpotrivă, ea era lăudată că a înțeles că trebuie să fie o biserică a poporului care să-i înțeleagă aspirațiile și să ajute prin toate mijloacele la fericirea acestuia, vorbindu-se despre o adevărată colaborare între BOR și stat în această privință. Fiind o biserică a poporului, curățată de zgura pusă asupra ei de regimul burghez, BOR se bucura, prin urmare, de toate libertățile, iar ierarhii nu ezitau să recunoască această stare de lucruri, afirmând că niciodată nu a fost mai multă libertate pentru biserică ca în perioada regimului democrat popular²¹. Singura problemă o constituia prezența unor elemente reacționare care s-ar fi infiltrat în biserică și care au fost combătute la timpul lor. În rest, BOR nu ar fi fost persecutată, cum au fost alte culte, pentru credința ei, pe care a putut să și-o promoveze.

Unei asemenea atitudini, pe care unii o iau ca atare din documentele vremii, i se poate opune cel puțin un contraargument: decretul 410 din 1959 prin care sunt luate mai multe măsuri față de mănăstirile ortodoxe²². Decretul

²¹ IPS Patriarh Justinian, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de regimul democrației populare*, în *Culte religioase...*, p.105-125. Trebuie subliniat că în lucrarea respectivă subscriu și reprezentanții următoarelor culte: Biserica reformată, biserica evanghelică, cultul mozaic, biserica armeană, Uniunea baptistă (*Ibidem*, p. 127-147).

²² Despre decretul 410 vezi Constantin Aioanei, Frusinica Moraru, *Biserica Ortodoxă Română în luptă cu «diavolul roșu»* , în *Altarul Banatului*, nr. 1-3, 2001, p.89-99 ; C. Aioanei, Cr. Troncota, «Desființați mănăstirile »- un ordin care nu a mai sosit, în *Magazin istoric*, XXXII, nr. 8(377), aug. 1998, p.29-32 ; *idem*, *Contra « armatei negre a călugărilor și călugărițelor »*, în *Magazin istoric*, XXX, 1(346), ianuarie 1996, p. 3-8.

este justificat de un amplu referat semnat de ministrul de interne de atunci, Alexandru Drăghici, și datat 6 octombrie 1958²³. În acest referat se denunța o amplă conspirație a legionarilor care s-ar fi infiltrat în cadrul bisericii, în special în mănăstiri de unde ar fi continuat activitatea legionară, însăși doctrina bisericii fiind deturnată spre un caracter mistic-naționalist²⁴. La prima vedere ni se înfățișează o vastă conspirație anticomunistă, ceea ce este un lucru bun, chiar dacă la originea ei s-ar fi aflat legionarii. Prin urmare, BOR a rezistat! Dar, având în vedere stereotipul juridic deja menționat, trebuie să vedem acest lucru cu reticență. Faptul devine cu atât mai îndoielnic cu cât în referatul menționat sunt aduse „argumente” consistente din dosarul de anchetă al grupului „Alexandru Teodorescu și ceilalți”, adică „Rugul Aprins”.²⁵

Cazul este deja celebru, mai ales prin personalitățile care au fost implicate. După cum se știe, membrii lotului au intrat în vizorul Securității pe problema legionari și problema mănăstiri. Prin informatori Securitatea a stabilit că Alexandru Teodorescu sau Sandu Tudor, adică ieroschimonahul Daniil de la schitul Rarău, împreună cu alți prieteni, se ocupă de lucruri nu prea curate²⁶. Grosul celor vizați este arestat în noaptea de 13-14 iunie 1958 iar, pe parcurs, în urma anchetei, sunt arestate și alte persoane. Actul de acuzare arăta fără putință de tăgadă că Al. Teodorescu și ceilalți complici au inițiat o mișcare cu caracter legionar numită „Rugul Aprins”. Cei mai în vârstă, legionari cu vechi state de funcții, ascunși sub haină călugărească, au încercat să racoleze un număr de tineri cărora, sub masca educației religioase, li se infiltra spiritul legionar (mistic-naționalist!). Acești tineri urmau să intre în mănăstiri de unde să continue activitatea ostilă statului comunist. Pentru aceasta membrii lotului au fost condamnați la pedepse variind între 5 și 25 de ani²⁷.

Ori, în cazul „Rugul Aprins” nu a fost vorba în nici un caz de activitate legionară. Am arătat acest lucru cu altă ocazie și ne vom referi la

²³ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist, 1945-1958*, vol. I, București, 2001, p. 321-332. Lucrarea menționată cuprinde documente provenind, în covârșitoarea lor majoritate, din două dosare : nr. 7755 și 2488 de la ASRI, fond « D ». Majoritatea documentelor se referă la problema mănăstirilor, care este urmărită din 1946 până în 1958. Foarte importante pentru tema noastră sunt documentele 139, 140, 145, 149, 154, 155, 161, 162, 167, 169.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 329.

²⁶ Arhivele Ministerului de Justiție (A.M.J.), F.P. 113668, vol. VIII, *passim*.

²⁷ *Ibidem*, vol. IV, f. 298-356.

acest aspect numai în măsura în care interesează discursul de față²⁸. Ne mulțumim să amintim că autori legionari care nu pregetă să atașeze personalități la Mișcare neagă categoric caracterul legionar al „Rugului Aprins”²⁹, Prin urmare, cel puțin unul din argumentele lui Drăghici este caduc. Dorim însă să vedem ce s-a întâmplat de fapt, dacă membrii lotului au dus o activitate ostilă sau nu regimului. Faptul poate fi stabilit printr-o atentă lectură a proceselor-verbale de interogator. La un moment dat anchetații se hotărăsc să mărturisească, însă ceea ce afirmă ei c-ar fi fost activitate ostilă nu se încadrează stereotipurilor impuse de anchetatori, care se străduiesc să adapteze aceste mărturisiri pe canavaua codului penal.

Din declarațiile inculpaților rezultă următoarele: în 1947, Adrian Făgețeanu ajunge la mănăstirea Antim, unde grupul „Rugul Aprins” deja își desfășura activitatea. Într-o discuție cu Sandu Tudor, el află că mai mulți studenți legionari au fost la acesta pentru a-l întreba dacă Mișcarea legionară se găsește pe linia dogmelor creștine. Răspunsul lui Sandu Tudor a fost categoric: ideea legionară a fost o greșeală, încălcând normele bisericii. Dacă ei vor să continue rezistența anticomunistă este necesar ca ei să intre în mănăstiri și să continue lupta cu arme spirituale³⁰. Din dosarul 113.668 rezultă că numeroși legionari au adoptat această idee: Adrian Făgețeanu³¹, Roman Braga³², Ioan Stoianovici³³, Antonie Plămădeală³⁴, Arsenie Papacioc³⁵ și alții³⁶. Mulți legionari eliberați din închisori căutau refugiul

²⁸ George Enache, *Daniil Sandu Tudor, pagini din dosarul de anchetă 113668*, în *Arhivele Securității*, nr.1, 2002.

²⁹ Flor Strejnicu, *Creștinismul Mișcării Legionare*, Sibiu, 2002, p. 89-97.

³⁰ A. M. J., F.P. 113668, vol. I, f.90,101. Studenții legionari s-ar fi grupat într-o adunare numită Asociația Tinerilor Studenți Teologi Ortodocși (ATAS), (*Ibidem*, Vol. I, f. 91). „În anul 1946, sau 1947, la penitenciarul Aiud, în rândul legionarilor încarcerați în acest penitenciar, au avut loc frământări. Un grup legionar din care făceam parte, comandantul legionar Traian Marian, Anghel Papacioc, Alexandru Ștefănescu, Gafencu [...] și mulți alții, s-au ridicat împotriva liniei de activitate legionară dată de Horia Sima, linie pe care o considerau ca fiind o linie politicianistă, ce urmărește prin orice cale, chiar cu prețul teroarei și sacrificiilor, a conducerii în stat și care, prin aceste practici, s-a înlăturat de la dogmele bisericii creștine. Cum frământările legionarilor arestați în penitenciarul Aiud a fost asemănătoare frământărilor studenților legionari de la Teologie [...] nu este exclus ca între activitatea lor de la Antim a acestor studenți și gruparea lor în asociația ATAS să existe o legătură”, (Adrian Făgețeanu în *Ibidem*, vol. I, f. 91).

³¹ *Ibidem*, f. 93.

³² *Ibidem*, f. 257.

³³ *Ibidem*, f.104, 353-356.

³⁴ *Ibidem*, f.102.

³⁵ *Ibidem*, vol. II, f. 70-71.

bisericii și în discuțiile cu alți foști camarazi ei erau îndrumați pe această cale. Nu a fost ceva strict organizat, ci o acțiune rezultată ca urmare a întâlnirii întâmplătoare, întâlnire ce devenea uneori decisivă. Ideea lui Sandu Tudor este dezvoltată de părintele Papacioc care declara: „discutând despre trecutul Mișcării legionare subsemnatul am făcut afirmația că legiunea a făcut o greșală fundamentală că s-a folosit de biserică”. „Nu se mai poate merge ca în trecut cu crucea și cu pistolul și că există nepotrivire între acestea”³⁷. Este interesant că mai jos părintele Papacioc recunoaște că a purtat unele discuții legate de evenimentele din Ungaria din 1956, pasaj subliniat atent de anchetator pentru că intra în codul penal. Spusele anterioare sunt ignorate. Tot Arsenie Papacioc povestește un caz ilustrativ pentru felul în care se producea această apropiere a unor legionari de biserică: „În anul 1956 [...] a venit la mănăstirea Slatina legionarul Constantin Dumitru pentru a se călugări și după ce a trecut pe la stareț a venit și la mine, spunându-mi că în penitenciarul Aiud s-a hotărât și el să se călugărească și că aflase despre mine că m-am călugărit. Eu atunci l-am îndemnat să se călugărească întrucât este bine căutând să-i prezint faptul că organizația legionară a săvârșit în trecut o serie de crime și atentate și că aceste lucruri nu sunt îngăduite de biserică”³⁸.

Faptul că am vorbit mai mult de legionari se datorează anchetatorilor de securitate care își focalizau atenția pe cei cu trecut legionar. În realitate mult mai mulți au fost nelegionarii care au intrat în biserică, Sandu Tudor fiind mai puțin preocupat de trecutul oamenilor cât de disponibilitatea acestora de a se supune exigențelor bisericii, trăind în spiritul dogmelor acesteia, care, prin natura lor, contraziceau materialismul doctrinei comuniste. Practic, aceasta înseamnă lupta cu arme spirituale, trăirea deplină a spiritualității bisericii în dauna ideologiei comuniste.

Problema spiritualului îl preocupa pe Sandu Tudor încă din perioada interbelică când noțiunea de spiritualitate a stârnit ample dezbateri. El a fost unul dintre cei care au răspuns la chestionarul despre existența sau nonexistența unei noi spiritualități. Răspunsul său a fost că o adevărată spiritualitate se poate manifesta numai în cadrul Bisericii și că aceasta va căpăta cununa muceniciei, pentru că se apropie vremurile Anticristului. El spunea „Să nu ne mințim. Există o spiritualitate a Celui Întunecat, foarte asemănătoare în arătare cu cea a Hristosului. Ea se apropie mai puternică decât oricând. Cu cât lumina crește cu atât și umbra e mai neagră” semn al

³⁶ Unii, precum Danciu Agenor au trecut la catolicism deoarece considerau biserica catolică ca fiind superioară ca mijloace de acțiune ortodoxiei și un mijloc de a împiedeca o eventuală slavizare (AMJ, FP113668, vol. I, f. 89, 92).

³⁷ *Ibidem*, vol. II, f. 81.

³⁸ *Ibidem*, vol. II, f. 70.

disjungerii celor două lumi, a răului și a binelui³⁹. Ceea ce a încercat în anii 50 era ca , în condițiile în care întunericul devenea tot mai pronunțat, să facă lumina mai puternică.

Dar să revenim la mărturiile anchetaților. Astfel, George Văsâi spune despre Sandu Tudor: „am observat că acesta, prin afirmațiile pe care le făcea, căuta să combată materialismul. Astfel arăta că materia este creația spiritului divin, că viața nu s-ar datora procesului dezvoltării materiei ci că omul este creat de Dumnezeu.

Căutând să combată concepția materialistă, arăta că ea nu ajută la o dezvoltare spirituală, că duce la șablonism, ceea ce nu s-ar întâmpla dacă s-ar avea în vedere că mintea, gândirea nu este produsul materiei dezvoltate ci un dar de la Dumnezeu”⁴⁰.

Această afirmare a spiritualității era percepută ca o luptă împotriva comunismului. Roman Braga spunea: „activitatea desfășurată de mine în perioada 1953-1958 este într-adevăr ostilă regimului actual, însă nu i-am dat o formă legionară, ci spirituală, adică antimaterialistă, urmărind prin ea același scop, adică îndepărtarea a cât mai multe elemente și în special din rândul tineretului studios de regimul actual și gruparea lor în mănăstiri [...] Am scris note, rezumate și comentarii antimaterialiste cu privire la biologia marxistă și alte teme [...] Absolut cu orice ocazie, am îndemnat în special pe tineri să viziteze mănăstirile, cu convingerea că o apropiere de monumentele istorice îi va face antimaterialiști, îi va îndepărta de regim”⁴¹.

Ideea retragerii în mănăstiri revine constant de-a lungul textelor anchetei. Astfel, Al. Făgețeanu povestește că „Sandu Tudor mi-a spus că pentru a continua lupta împotriva concepției materialist nu-și mai au rostul metodele folosite de mișcarea legionară pe plan organizatoric, iar singura posibilitate de a lupta împotriva concepțiilor materialiste este cea pe plan religios, iar în cadrul bisericii cea mai bună pregătire pentru o astfel de luptă se poate face în monahism”⁴². Făgețeanu era convins că „Toate redutele sunt cucerite, singura posibilitate de a lupta (împotriva comunismului) este în cadrul bisericii”⁴³.

Prin urmare, unii dintre cei anchetați au avut o preocupare constantă de a atrage pe cât mai mulți la monahism. Însă după cum rezultă din declarația anterioară a lui Roman Braga ținta predilectă erau, cel puțin pentru cei menționați, tinerii intelectuali. Era nevoie de astfel de oameni pentru a

³⁹*Dreptul la memorie*, în lectura lui Iordan Chimet, vol. IV, 1993, p.388.

⁴⁰ AMJ, FP 113.668, vol. II, f. 200.

⁴¹ *Ibidem*, vol. I, f. 278.

⁴² *Ibidem*, vol. I, f. 101.

⁴³ *Ibidem*, vol. I, f. 104.

putea fi educați temeinic în spirit religios pentru a fi în stare să combată materialismul oficial⁴⁴.

Încă din 1947 Sandu Tudor primise mulți tineri la ședințele „Rugului Aprins”, pentru ca ei să cunoască adevărata gândire a bisericii. În același an el se retrăgea cu un grup de prieteni la mănăstirea Govora pentru exerciții spirituale⁴⁵. În 1950, cu sprijinul mitropolitului Firmilian al Olteniei, Sandu Tudor proiecta crearea în cadrul schitului Crasna a unei mănăstiri de intelectuali unde urma să se treacă la o intensă activitate de traducere a Bibliei și a Sf. Părinți.⁴⁶

Planul va fi reluat după 1955 în momentul în care Sandu Tudor, devenit între timp ieroschimonahul Daniil, ajunge stareț la Rarău. El dorea ca acesta să devină un schit „cu o rânduială religioasă strictă unde să aibă 12 călugări cu studii care să poată scrie lucruri și să facă lucruri religioase la un nivel înalt”⁴⁷. În acest scop Sandu Tudor s-a ocupat în mod deosebit de instruirea unor tineri studenți, dând o atenție deosebită lui Șerban Mironescu, George Văsâi, Nicolae Rădulescu și Emanoil Mihăilescu. În acțiunea sa a fost sprijinit de Benedict Ghiuș și Sofian Boghiu, care dădeau îndrumări duhovnicești când părintele Daniil nu era în București⁴⁸.

⁴⁴ Asemenea preocupări au avut și Adrian Făgețeanu și Roman Braga. Iată ce declară acesta din urmă: „Faptul de a face să adere la creștinism cât mai multe persoane l-am hotărât singur, însă arăt că o astfel de problemă am discutat și cu Sandu Tudor de la care am primit misiunea de a mă interesa în a recruta o serie de intelectuali pe care să-i determin să adere la călugărie, lucru cu care am fost de acord și am încercat să fac aceasta cu o serie de studenți ca Vasile Bârză și Ghindoc Vasile [...]”, (*Ibidem*, f. 290). Vezi și următoarele: „Toată această activitate dușmănoasă, am desfășurat-o cu scopul de a rupe cât mai multe elemente de regimul democrat din RPR pe care nici eu nu-l vedeam cu ochi buni. Prin acestea eu am vrut să lipsesc regimul de o serie de elemente intelectuale contribuind astfel la slăbirea sa”, (*Ibidem*, f. 296). Iată ce declară și Trosco Paul despre activitatea lui Roman Braga: „În general Braga Roman susținea ideea de divinitate, spunându-mi că nu există o materie fără început, adică în sensul că materia și că lumea în general a fost creată. Susținea că adevărata realizare a omului se face prin monahism. În general, aceste discuții pe care Braga Roman la ducea cu mine erau făcute de acesta prin prisma religiei și filosofiei”, (*Ibidem*, vol. II, f. 309).

⁴⁵ *Ibidem*, vol. I, f. 102: „Cu ocazia retragerii care s-a făcut la mănăstirea Govora Sandu Tudor mi-a spus că intenționează să înjghebeze o mănăstire cu monahi intelectuali pentru a-i pregăti în scopul luptei pentru combaterea concepției materialiste”.

⁴⁶ *Ibidem*, vol. I, f. 93: „Sandu Tudor afirma în acel timp că urmează să facă la Crasna o mănăstire de intelectuali, în care sens urmează să sosească acolo circa 100 de intelectuali. După cum spunea el, aceștia urmează să facă traduceri de cărți biblice din originalul lor grecesc, întrucât - după cum susținea Firmilian, mitropolitul Olteniei - traduceri existente sunt departe de original”, (*Ibidem*, vol. I, f. 102).

⁴⁷ *Ibidem*, vol. II, f. 200.

⁴⁸ *Ibidem*, vol. II, f. 214-215, 340-342.

Tinerii urmau să primească o educație atentă prin participarea activă la slujbele religioase, la ședințele care erau organizate periodic cu ocazia venirii lui Sandu Tudor în capitală și prin îndrumarea oferită constant de cei doi duhovnici amintiți mai sus. În cadrul adunărilor organizate erau citite și comentate opere cu caracter religios precum poeziile religioase ale lui Vasile Voiculescu sau „Imnul acatist pentru Maica Domnului”, compus chiar de părintele Daniil. Aceste texte au căpătat pentru lucrătorii Securității caracter „mistic-dușmănos”⁴⁹.

În anul 1957 grupul de studenți a stat 10 zile la Rarău. „În timpul acesta, spune unul dintre studenți, diminețile le petreceam în biserică ascultând predicile lui Sandu Tudor, iar după amiaza participam la meditațiile organizate de Sandu Tudor expres pentru noi în chilia sa. De fiecare dată, în cadrul meditațiilor, Sandu Tudor ne-a cerut să renunțăm la orice alte preocupări în afara studiilor profesionale și în special la activitatea politică din facultate, deoarece aceasta este incompatibilă cu activitatea spirituală, iar pe deasupra am avea mai mult timp pentru activitatea religioasă. În totalitatea ei educația mistică primită în timpul meditațiilor din partea lui Sandu Tudor, a avut un caracter mistic – religios - dușmănos la politica actualului regim care ar fi împotriva noastră a credincioșilor. Sandu Tudor ne-a vorbit în mod special despre atei, desconsiderându-i prin afirmațiile că susțin o idee în timp ce n-ar avea habar de știință și de cultură”⁵⁰. De altfel, Sandu Tudor a denunțat în mod constant lipsa libertății cuvântului și faptul că religia nu se poate manifesta liber⁵¹. El considera că excesivele activități politice promovate de partid pentru studenți sunt impuse tocmai pentru ca aceștia să nu mai aibă timp pentru cultură și cele ale spiritului⁵². O pregătire spirituală era necesară mai ales că intelectualitatea din epocă era „nepregătită” datorită educației materialiste⁵³.

⁴⁹ Poeziile lui Vasile Voiculescu au fost găsite la domiciliul lui Alexandru Mironescu (vezi *Ibidem*, vol. I, f. 146, 248, 286, 402). Despre destinul acatistului vezi *Ibidem*, f. 270.

⁵⁰ *Ibidem*, vol. II, f. 216. „A combătut concepția marxist-leninistă care stă la baza regimului din RPR și a tuturor regimurilor din țările socialiste, afirmând că nu este bună pentru noi [...] Sandu Tudor mi-a dat și indicațiuni precise cum să luptăm și să ne ferim de concepția materialistă aducând în discuție chiar și persoanele care au luptat pentru sădirea acestei concepții în URSS”, (*Ibidem*, f.230).

⁵¹ *Ibidem*, vol. II, f. 200.

⁵² *Ibidem*, vol. II, f. 230.

⁵³ *Ibidem*. Nicolae Rădulescu spune : „Pornind de la teme religioase el (Sandu Tudor) se referea la un așa-zis « om al viitorului » cu o « tehnică interioară » prin aceasta referindu-se și la noi, tinerii, care, prin educația ce ni se da de către călugărul Daniil să fim sustrași de la viața social – politică și de la cele învățate în facultate în spiritul programei analitice și să acționăm împotriva regimului din RPR”, (*Ibidem*, vol. I, f. 341).

Prin urmare, dorința lui Sandu Tudor era constituirea unei elite monahale care să fie pregătită pentru a apăra adevărurile eterne ale bisericii. Acest lucru presupunea un plan activ de educație, disciplină și studiu inspirat în parte și din exemplul catolic deoarece unul dintre studenți afirmă: „Am observat la el (Sandu Tudor) dorința unei apropieri cu apusul sub raport cultural și religios în special cu catolicismul despre care spunea că are un corp de misionari activi și bine pregătiți, că dispune de mănăstiri, unde se fac înalte studii religioase”⁵⁴.

Ceea ce făcea Sandu Tudor și prietenii săi se înscria în cadrele legale ale timpului deoarece regimul comunist, cel puțin teoretic, garanta libertatea credinței. Putea fi însă un pericol pentru comunism afirmarea clară a identității spirituale a bisericii? Răspunsul credem că este afirmativ. Demersul lui Sandu Tudor anula confuzia întreținută cu grijă de către partid, care căuta astfel să anexeze biserica propriilor interese. Se arăta limpede că biserica are alte principii fundamentale care nu converg cu cele ale partidului. A adera la doctrina bisericii și a practica în mod sistematic cultul însemna o desprindere, cel puțin spirituală, de comunism, Sandu Tudor despărțind apele. Faptul că Securitatea era preocupată de acest lucru este ilustrat de următoarea declarație pe care anchetatorul o subliniază cu roșu: „Rugăciunea inimii reprezenta forma cea mai exagerată a ortodoxiei, fiind potrivnică și dăunătoare actualului regim prin aceea că cei ce ajungeau să practice această rugăciune în mod corect, trebuia ca tot timpul în afara orelor de somn să repete în gând această rugăciune. Acest lucru ducea la ruperea noastră de regim și chiar de orice activitate, în special de cea politică, pentru ca pentru început să avem cât mai mult timp liber. În afară de aceasta, treptat, treptat deveneam niște oameni foarte mistici și chiar fanatici într-ale credinței, fiind neapărat siliți să ne retragem la mănăstire”⁵⁵.

Aceste lucruri nu se regăsesc ca atare în actul de acuzare. Pentru ca membrii lotului să poată fi condamnați legal „justiția” comunistă a transformat educația religioasă în educație „mistic - obscurantistă” iar atitudinii anticomuniste i-a fost conferit un profil legionar. În actul sentinței ei sunt acuzați de utilizarea religiei în scopuri ostile⁵⁶. Altfel nu puteau fi

⁵⁴ *Ibidem*, vol. II, f. 200.

⁵⁵ *Ibidem*, vol. II, f. 217.

⁵⁶ *Ibidem*, vol. IV, f. 298 : „Astăzi când clasa muncitoare din țara noastră sub conducerea P.M.R. obține succese însemnate în toate sectoarele vieții economice și de stat pe drumul construirii socialismului, unele elemente dușmănoase de teapa lui Teodorescu Alexandru, zis Sandu Tudor, Braga Roman, Făgețeanu Alexandru și Papacioc Anghel Arsene, în majoritatea lor foști legionari, care în trecut au deținut funcții în organizația legionară și în aparatul de stat burghez-moșieresc și care au desfășurat o activitate intensă împotriva clasei muncitoare și mișcării revoluționare din țara noastră, prin articole scrise în presa reacționară și prin

condamnați, deoarece spunea un avocat al apărării. „faptul că unor studenți li s-a vorbit de creaționism se combate cel mult prin educație, iar nu prin măsuri punitive”⁵⁷.

Printr-o cercetare atentă a dosarelor celorlalte cazuri invocate în referatul lui Drăghici se poate stabili adevărata dimensiune a faptelor cum ar fi cazurile Viforâta, Vladimirești, etc. Nu este exclus ca în anumite situații să fie vorba de acțiuni legionare și organele de securitate să aibă dreptate. Cert este că în alte situații e vorba de cu totul altceva, nu de vasta conspirație legionară. Și atunci ne putem întreba: Cui folosea această incriminare?

Revenind la referatul lui Drăghici, acesta ridică câteva probleme. În mod normal, dacă statul comunist ar fi respectat cu adevărat libertatea de credință s-ar fi rezumat la arestarea elementelor ostile fără a se afecta viața religioasă a BOR. Ori, sunt greu de înțeles măsuri precum desființarea seminariilor monahale, interzicerea frecventării de către călugări și călugărițe a Institutului Teologic, desființarea de schituri și mănăstiri, confiscarea loturilor mănăstirești, reducerea drastică a comenzilor date cooperativelor din mănăstiri, interzicerea intrării elementelor tinere în mănăstiri, fixându-se limita de vârstă de la 50 de ani în sus⁵⁸. De ce trebuia să fie îngrijorată Securitatea de înviorarea vieții monahale, de faptul că numărul de mănăstiri crește, la fel numărul de călugări și mai ales că tot mai mulți sunt tineri și învață la seminarii și facultăți? De ce trebuia să fie preocupat Drăghici de faptul că „părăsind linia tradițională a BOR, Patriarhul a permis și încurajat frecventarea de către călugărițe a Institutului Teologic. Ortodoxia nu a

măsurile criminale pe care le-au luat împotriva elementelor progresiste și muncitorești, nu văd cu ochi buni aceste realizări și în ura lor turbată au continuat și după 23 august 1944 să desfășoare o activitate criminală îndreptată împotriva regimului democrat popular din țara noastră.

Astfel, după instaurarea regimului democrat popular în țara noastră, unele din aceste elemente legionare, printre care inculpații Făgețeanu Alexandru, Papacioc Anghel Arsenie, Teodorescu Alex. și alții pentru a-și ascunde trecutul lor au intrat în mănăstiri și s-au călugărit.

Aceste elemente stabilindu-se în mănăstiri și considerând că odată cu îmbrăcarea hainei călugărești au ascuns și trecutul lor de dușmani înflăcărați ai clasei muncitoare și mișcării progresiste și-au continuat activitatea legionară schimbându-și metodele și adecvându-le posibilităților pe care le oferea aceste instituții bisericești. De asemeni aceste elemente dușmănoase abuzând de faptul că în RPR cultele sunt libere conform Constituției și celorlalte legi care reglementează aceasta, sub masca unor „întruniri religioase“ desfășurau o intensă activitate legionară organizată în secret, de îndoctrinare și pregătire din punct de vedere legionar a unor tineri [...]

⁵⁷ *Ibidem*, vol. V, f. 165.

⁵⁸ Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu, *op.cit.*, p. 331.

cunoscut până acum călugărițe licențiate sau doctori în teologie”⁵⁹? Ce e rău dacă „călugării și călugărițele, de astă dată mai bine pregătiți din punct de vedere dogmatic, reușesc cu mai multă ușurință să-și impună concepțiile lor unui număr însemnat de elemente înapoiate izbutind să le retragă în mănăstiri”⁶⁰?

Credem că departe de a fi simple mențiuni aceste chestiuni au constituit mize principale pentru adoptarea decretului 410. Mănăstirile deveneau o forță care nu se manifesta deschis ca fiind ostilă statului, ci pur și simplu în cadrul acestor lăcașe se ducea o viață religioasă corectă, iar călugării nu ezitau să răspândească credința. Cazul „Rugul Aprins” oferă o explicație posibilă pentru îngrijorarea Securității. Nu toți călugării aveau pregătirea părintelui Daniil și nu au acționat după un plan bine stabilit ca el, dar chiar și așa viața religioasă căpăta dimensiuni care stârneau temeri pentru că un om adevărat religios se desprindea de ideologia comunistă. Și de toate acestea se făcea vinovat în mare parte patriarhul Justinian care, declarându-și fidelitatea față de stat, a primit în schimb anumite concesii, una dintre ele fiind valabile în cazul mănăstirilor. Însă, „justificându-le ca pe o necesitate socială și îmbrăcându-le abil în haină democratică, măsurile luate de conducerea Bisericii au fost îndreptate spre extinderea și înviorarea vieții mănăstirești, permițând să se desfășoare activitate subversivă legionară în cadrul mănăstirilor de care în bună parte are cunoștință”⁶¹. Patriarhul mai este acuzat, pe bună dreptate, că a căutat să protejeze pe toți cei care și-au căutat refugiul în cadrul mănăstirilor. El era în vizorul Securității, chiar Sandu Tudor fiind convins că grupul său a fost arestat pentru că se urmărea compromiterea patriarhului⁶².

⁵⁹ *Ibidem*, p. 323.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, p. 330. De altfel încă din 1955 Direcția a III-a DGSP redactează un referat cu obiectivul : „Măsuri în problema mănăstirilor” din care cităm :

- „au avut înainte de 23 august 1944 un rol antipopular și antisocial, constituind focare ale organizației legionare și puncte de sprijin ale regimurilor burghezo – moșierești ;
- și-au continuat după 23 august 1944 activitatea lor antipopulară, prin lupta împotriva regimului nostru, această activitate fiind accentuată și mai mult în urma afluenței elementelor dușmănoase în mănăstiri ;
- caută, și în unele locuri reușesc, să extindă influența lor asupra unui număr însemnat de credincioși, în special în rândul țăranilor mai înapoiți, aceasta concretizându-se atât prin creșterea numărului celor ce intră în mănăstiri, cât și prin numărul ridicat al celor ce participă la hramuri și sărbători religioase”, (*Ibidem*, p. 302).

⁶² AMJ, FP 113.668, vol. VI, f. 683.

În concluzie, credem că în cadrul BOR s-a realizat o rezistență spirituală prin valorificarea la maximum a cadrului legislativ existent în epoca comunistă. De asemenea, credem că decretul 410 este un act clar de represiune religioasă deoarece a vizat restrângerea unor activități pur religioase și a afectat într-un fel sau altul ierarhia și structura de organizare a bisericii. Aceasta fără a mai pune la socoteală sutele de preoți arestați în aceeași perioadă. S-a dovedit astfel că și doctrina ortodoxă este „pretabilă, după cum se exprima ministrul Stanciu Stoian, la acțiuni antisociale”, însă într-un mod specific, urmându-și propriul geniu.

Galați